

I fokus: Ny teknik på Gotland

KHVC-medlemmarna och gotlänningarna Åke och Eva Nobling har rest mycket i Indien och känt starka band till krukmakarens bruksgods. För sexton år sedan stötte de på en videofilm där de såg en bykrukmakare bygga en stor häst i lera och där och då startade deras långa resa.

I augusti byggde 15 svenska keramikere och skulptörer stora lerskulpturer i samma tradition. Platsen var Lokatta keramik i Barlingbo på Gotland, Evas och Åkes hemmabas. En två veckor lång workshop leddes av Ayanaarkrukmakaren/skulptören Palanisamy från Pudukkottai, Tamil Nadu i Sydindien.

Hästen i filmen var byggd för att skänkas till ett bytempel någonstans i Sydindien, oklart var, och förmodligen filmad av ett amerikanskt team. För ca tio år sedan såg de också den Ayanaarskulpturen den engelska keramikern Jane Perryman låtit bygga och dokumentera för sin bok om indisk keramik.

Åke och Eva började genom gamla kontakter söka efter mer information. Den var inte lätt att finna, kunskapen är inte vida spridd trots att traditionen är flertusenårig. Tillverkningen är begränsad till några få byar i södra Indien. Hela processen är en rituell situation där krukmakaren också är ceremonimästare.

Nycklar till kunskap

Åke och Eva hade under sina resor fått kontakt med Ray Meeker och Deborah Smith, ett amerikanskt keramikerpär som sedan början av sjuttioalet driver Golden Bridge Pottery i Pondicherry. Paret har haft stor betydelse för Indiens samtida keramikscen, eftersom de tidigt startade en modern keramikutbildning i sin numera stora verkstad. Men de är också engagerade i den traditionella krukmakeritradition som ännu lever på sydindiska landsbygden.

Det skulle visa sig att Ray och Deborah var nyckeln till kunskap om hästarna och länken till möten med Ayanaarkrukmakare/skulptörer. Tillsammans med Deborah Thiagarajan, chef för konsthantverksmuseet i Chennai, kartlade de för ca 18 år sedan bytemplerna med den här typen av lerfigurer. Krukmakarna har i alla tider arbetat isolerade från varandra i sina respektive byar.

Tanken var att man skulle sammanföra det fåtal bärare av kunskapen som ännu fanns kvar. Och så skedde, man lyckades genomföra en workshop och säkra mate-

rial om kulturarvet. Sedan gick kartläggningen i stå under lång tid, delvis p.g.a religiösa kommunikationssvårigheter.

Ayanaar är byarnas skyddsgud och i byarna cirkulerar allt kring templet. En by eller familj går samman och ger krukmakaren uppdraget. För det mesta är det en häst, som guden ska kunna rida till byns beskydd på, men också andra figurer förekommer som skydd mot sjukdom eller missväxt.

Figureerna placeras sedan under rituella former i tempel, ofta i otillgängliga områden. Figur ställs till figur så att tempelområdet till sist bildar en skulpturpark av monolitiskt byggda, upp till 5 meter höga skepnader.

För sex år sedan reste Eva och Åke i Tamil Nadu, följde de ledtrådar de fått och förundrades över den briljanta teknik de mötte. Vintern 2007-08 återvände de för att fortsätta söka upp och dokumentera Ayanaars skulpturer och dess skulptörer. Denna gång hade de under några veckor sällskap med de övriga två i det som blivit NYTEKS projektledning, de gotländska skulptörerna Helena Andreff och Staffan Laurin, som stannade till på väg till Laos, där paret sedan ett antal år bedriver ett bykeramikprojekt.

I byarna blev de väl mottagna, tog tid på sig att bygga upp kontakt och förtroende. Till och med hittade de en liten by utanför den tidigare kartläggningen! Blev där byns gäster och krukmakaren/prästen Vera Mottos elever under några veckor.

Forskar fram svenska material

Väl hemma såg de NYTEKS som en plattform för att kunna närma sig och ta till sig krukmakarens teknik. I Indien använder Ayanaarskulptörerna en egen specifik blandning av lera och risagrar som innehåller vissa mineraler. Här i Sverige gör klimatet att lergods är uteslutet. Eva och Åke började idogt utveckla lera med liknande innehåll, fast frostbeständig. De experimenterade med organiskt material i samråd med forskare vid universitetet i Lund. När de till sist funnit material som fungerade, där bl.a. kiselhalten är avgörande för den kemiska processen under bränningen, arrangerade de sina första workshops med halmlera för att testa materialet.

Så långt komna kunde de planera för det stora Ayanaarprojektet. Ett grundligt genomfört förarbete, en organisation som NYTEKS i ryggen och mycket ansökningsarbete gav utdelning. Projektet har en budget på en miljon kronor, projektstöd från Länsstyrelsen och, genom Visby kommun, EU-medel för landsbygdsutveckling. Jordbruksverkets EU-program Leader sa nej med motiveringen att "kulturen får ju ändå så mycket pengar"! Men kunskapen om att bygga stora frostbeständiga skulpturer kan omsättas till uppdrag för konstnärer som näringsidkare. Materialet kan ersätta sten och brons i verk utomhus.

Kulturkrocken var stor för handledaren Palanisamy som aldrig tidigare rest

Text: Bibbi Forsman
Foto: Jeanette Path
På NYTEKS hemsida finns ett rikt bildmaterial från workshopen:
www.nyteks.org

utanför Sydindien. En srilankes boende på Gotland hjälpte till att tolka från tamil, Palanisamys enda språk. Trots detta har han, enligt paret Meeker/Smith, överträffat sig själv och aldrig byggt en större häst. En förutsättning för att han skulle kunna undervisa var att man tydligt lösgjorde det religiösa syftet med skulpturen och fokuserade på metod och teknik som konstnärerna kan omsätta i modern skulptur. Under två veckor byggde tre arbetslag en traditionell häst och två moderna skulpturer. Föreläsningar gav också stor kunskap.

Det finns mycket kvar att utveckla och översätta till ett eget formspråk. Formerna byggs upp med 15-20 mm tjocka väggar. Valvteknik gör att stora former kan bära upp sig själva. Nästan alla vill fortsätta ett gemensamt undersökande och det kommer att bli återträffar. Praktiskt behöver man också hjälpas åt.

Nya vägar

Projektet fortsätter; till våren och sommaren planeras bränningar och seminarier där man uppdaterar och utvecklar tekniken, i höst ska man bygga s.k självrännande skulpturer. Åkes och Evas engagemang har gjort att de tagit en lång paus från sitt verkstadsarbete "Det här var så stort och viktigt!" säger Eva. "Det är fantastiskt att konstnärer och konsthantverkare arbetar i samma projekt där allas specialkunskap tas tillvara. Alla är så drivna yrkesmänniskor".

Det som sker ska återföras till Indien. En dokumentärfilmare, Tony Mc Veigh, klipper ihop en film som man kommer att intressera både indisk och svensk TV för. Det som skett på Gotland kommer att hjälpa de krafter som finns för bevarande och stöd till en starkt hotad tradition. I byarna ser man betong och artificiella färger som moderna material och inser inte värdet av kulturvård. Idag finns ca 50 krukmakare kvar i den här traditionen.

Sedan tar NYTEKS sikte mot projekt nummer två; ett internationellt seminarium med arbetslag som arbetar tillsammans med bykrukmakare i Sydindien. Man har fått kontakter i Belgien och Frankrike för möjliga framtida samarbeten, likaså i Canada och USA om ett samarbete kring bl.a den antropologiska delen.

NYTEKS - Nya tekniker för keramisk skulptur

Förening med syftet att utveckla nya tekniker inom skulptur och keramik. Uppstod i ett gemensamt intresse hos konstnärer och konsthantverkare verk-samma på Gotland men har nu medlemmar också i övriga Sverige. Medlem kan den bli som deltagit i något av de seminarier som gruppen arrangerar.

www.nyteks.org

Eva och Åke Nobling
www.lokattakeramik.se

Pengar till kulturen

Broschyren Pengar till kulturen ger bra information om nordiskt och europeiskt projektstöd. Den finns att ladda ner på hemsidan, under medlemsinfo/publikationer.

Glömt lösenordet? Mejla [orebro@konsthantverkscentrum.se!](mailto:orebro@konsthantverkscentrum.se)

www.konsthantverk.info

EU:s kulturprogram

stödjer främst projekt som omfattar samarbete mellan länder med en viss geografisk spridning. Andra EU-program, t.ex. Botnia-Atlantica och Öresund-Kattegatt-Skagerrak-programmet ger stöd till gränsöverskridande kulturprojekt.

www.kulturradet.se/eu

EU:s strukturfonder

Strukturfonderna finansierar projekt som på olika sätt ska leda till ökad regional tillväxt och sysselsättning. Regionala strukturfonder ger också stöd till olika projekt. På Tillväxtverkets (föret NUTEK) hemsida finns information och kontakter att fråga.

www.tillvaxtverket.se

EU - Programmet Leader

för landsbygdsutveckling (som medfinansierar KHVCs POFF-projekt i Skåne) är en del i det svenska landsbygdsprogrammet fram till och med 2013. Metoden bygger på att offentlig, privat och ideell sektor samarbetar. Stöd söks genom lokala/ regionala kontor för att förbättra livskvaliteten, bredda företagandet och främja utvecklingen av landsbygds ekonomi, främst i samarbeten. De flesta Leaderkontor i landet har egna webbsidor. Läs mer:

www.jordbruksverket.se

Landsbygdsnätverket

Landsbygdsnätverket har nära 100 nationella aktörer; enskilda personer, företag, organisationer m.fl. De fungerar som nätverk och arrangerar också kurser och seminarier om landsbygdsutveckling.

Informera oss!

så vi kan informera andra om dina konsthantverksnyheter.

Har du tips om bra länkar eller resurser till dina kollegor, mejla oss!

bibbi@konsthantverkscentrum.se